

MARIËNBURG

2017 • MEI

JAAR 34 • 02

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

AUTONOMIE VAN DE EKKLESIA'S

DENKEN OVER GOD

VLUCHTELINGENOPVANG

EEN BRUIN JASJE

STILSTAAN BIJ EIGEN LEVENSEINDE

EENHEID IN VEELVOUD

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE
IS EEN UITGAVE VAN MARIËN-
BURG, VERENIGING
VAN KRITISCH KATHOLIEKEN EN
VERSCHIJNT VIJFMAAL PER JAAR.
EERDER HEETTE DIT BLAD
'NIEUWSBRIEF' EN 'MV-NU'.
OVERNAME VAN ARTIKELEN
IS TOEGESTAAN NA TOESTEM-
MING VAN DE REDACTIE.

© 2017 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

hoofdredacteur: Tammo ten Berge
eindredacteur: Arthur van Tongeren
redacteuren:
Lambert van Gelder
Leon Goertz
Adrie de Jong
Ad Krijnen
Leo Le Large
Jacques van Leeuwen

REDACTIE-SECRETARIAAT

Per post: Brehhoeven 34, 5244 GW
Rosmalen
E-mail: redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Bek maakt communicatie, Veghel

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Het lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine
bedraagt euro 35,-
Abonnement zonder lidmaatschap € 25,- per
jaar.
Proefabonnement, 3 nr's voor € 5,-
Losse nummers € 5,-. Aanmelden bij het
secretariaat of via de website.
IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68;
BIC code : NLRABO2U.
Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171
Julia van Wel, secretaris, 06-21294252
Ed Schreurs, penningmeester, 0499-376480
Michel Besnard, lid, 040-2810073
E-mail: bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29, 5581 AB Waalre
Tel. 040-8442967
E-mail:
secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

GELOOF IN EEN GESECLARISEERD
TIJDPERK

HERMAN HÄRING

09

EEN PLEK MET WARMTE EN LIEFDE
VOOR ELKAAR

LIDY VERDEGAAL

12

EEN BRUIN JASJE IN EEN KLOOSTER

LEO LE LARGE

14

VOZ VLUCHTELINGENOPVANG
OMMOORD-ZEVENKAMP

ADRIE DE JONG

17

EEN GEBEDJE OF TOCH WAT MEER

MARINUS VAN DEN BERG

20

EENHEID IN VEELVOUD

LAMBERT VAN GELDER

22

DENKEN OVER GOD

JO DE WIT

EN DE COLUMNS

08 Rik Bronkhorst: Bestaat de enige ware kerk voor mij

16 Erik Jurgens: Voltooid leven

19 LLL: Zegen

23 Leon Goertz: Piste

24 Huub Schumacher: Levertraan

OpZien

Kent u *OpZien* al?

U kunt gratis de digitale nieuwsbrief

OpZien van *De Roerom* en Mariënborg ontvangen.

OpZien biedt achtergronden bij nieuws en ontwikkelingen, en bijdragen aan het publiek debat.

Bedoeld voor mensen die vanuit de waarden van de christelijke traditie betrokken zijn bij samenleving en kerk.

U kunt zich aanmelden voor *OpZien* via de website. Ga naar www.marienburgvereniging.nl Klik rechtsboven op 'Opzien' en u komt vanzelf op de aanmeldpagina terecht.

Nadat u uw naam en e-mailadres hebt ingevuld, klikt u op de knop aanmelden.

U ontvangt nu voortaan elke twee weken (behalve in de zomer) kosteloos *OpZien* in uw mailbox.

BESTUUR EN REDACTIE VRAGEN AAN ALLEN DIE DIT LEZEN OM:

- FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN TE WIJZEN OP HET BESTAAN VAN MARIËNBURG MAGAZINE EN HEN TE ENTHOUSIASMEREN OM EEN ABONNEMENT TE NEMEN;
- ADRESSEN VAN KANDIDATEN VOOR TOEZENDING VAN EEN PROEFNUMMER AAN HET SECRETARIAAT DOOR TE GEVEN;
- ADRESSEN DOOR TE GEVEN VAN DEGENEN AAN WIE MEN EEN GESCHENKABONNEMENT WIL GEVEN.

Het volgende nummer verschijnt begin juli 2017. Bijdragen uiterlijk half mei aan het redactie-adres.

COMPASSIE

Het tv-programma **Zembla** van 22 februari jongstleden ging na hoe slachtoffers van seksueel misbruik de klachtenprocedure hebben ervaren van de bisschoppenconferentie en de Konferentie Nederlandse Religieuzen. Die procedure was ingesteld op advies van de commissie Deetman.

Slachtoffers ervoeren de procedure als juridisch: het was de een tegen de ander, er ontstond geen verbondenheid of empathie van de kerkelijke vertegenwoordiger met het slachtoffer. De ondervraagde provinciale overste van de jezuiten gaf aan dat er meer ruimte had kunnen zijn voor mediation, bemiddeling, dat brengt partijen bij elkaar.

Slachtoffers voelden zich wel erkend door de klachtencommissie maar niet door de kerk. Omdat zij gebonden waren aan geheimhouding kon een slachtoffer in een kerkdienst of parochiegemeenschap het seksueel misbruik niet ter sprake brengen. Waardoor het slachtoffer zich opnieuw niet erkend voelde en geïsoleerd bleef.

Het is natuurlijk geen opzet of beleid. Maar binnen kerkelijke structuren kan het moeilijk zijn empathisch om te gaan met de slachtoffers en met hun verhalen.

De geldelijke compensatie ervoeren de slachtoffers als een secundaire aangelegenheid. Er was wel wat kritiek op minder begrijpelijke regeltjes waardoor men zich in gelijke gevallen ongelijk behandeld voelde.

Het Vaticaan lijkt uit te munten in gebrek aan compassie. Wegens gebrek aan medewerking van Vaticaanse instanties stapten twee leden – de Ierse Marie Collins en de Brit Peter Saunders – op uit de internationale commissie die een beleid moest uitzetten om het misbruik van minderjarigen door priesters, broeders en zusters in de r.-k. kerk aan te pakken.

Structuren en compassie: een moeizame verbinding.
Mensen en compassie: daar weten we meer van.

TAMMO TEN BERGE, HOOFDREDACTEUR.

TER-
ZIJ-
DE

GELOOF IN EEN GESECCULARISEERD TIJDPERK

OVER DE MOGELIJKHEDEN VOOR EEN EKKLESIA
ZICHZELF VORM TE GEVEN

DEEL 2 VAN 3

HERMANN HÄRING IS EEN DUITSE THEOLOOG, DIE VAN 1970 TOT 1980 IN TÜBINGEN NAUW SAMENWERKTE MET HANS KÜNG. IN DE JAREN 1980-2005 WAS HIJ HOOGLEREAAR IN DE SYSTEMATISCHE THEOLOGIE AAN DE UNIVERSITEIT VAN NIJMEGEN.

IN 2010 WAS HÄRING INLEIDER OP HET MARIËNBURGCONGRES OVER DE VRAAG WIE DE FAKKEL VAN DE VERNIEUWING GAAT OVERNEMEN. IN SEPTEMBER 2015 HIELD HIJ IN KASSEL EEN VOORDRACHT OVER DE TOEKOMST VAN DE KATHOLIEKE PAROCHIES.

DE INZICHTEN DIE HIJ HIERIN NAAR VOREN BRACHT, ZIJN OOK VOOR DE NEDERLANDSE SITUATIE ACTUEEL. WEGENS DE LENGTE HEEFT HIJ, OP VERZOEK VAN DE REDACTIE, GENOEMDE LEZING IN DRIEËN GEKNIPT. IN DIT NUMMER VAN MARIËNBURG MAGAZINE LEEST U DEEL 2. HET EERSTE DEEL VERSCHEEN IN MAART.

III. AUTONOMIE VAN DE EKKLESIA'S

De rooms-katholieke kerk kan de huidige uitdagingen slechts het hoofd bieden, als zij in contact blijft met de polsslag van de tijd en de ervaringen daarvan tot zich toelaat. Daarom moet zij haar zwaartepunt verleggen naar de basis, dat is eerst en vooral naar de ekklesia's (of parochies, in de betekenis van samenkomsten van het volk/de gemeente van God). Zonder voldoende ballast op dat grondvlak zal zij geen stabiliteit verwerven. Het hoofdprobleem waardoor deze kerk geërodeerd is, is niet haar elitaire en autoritaire karakter, maar haar afstand tot de concrete wereld en ervaring van haar leden. In de ekklesia's echter komen mensen bijeen die hun dagelijkse leven in de wereld leven en zich daartegenover moeten verhouden. Deze ekklesia's en andere elementaire gemeenschappen vormen daarvoor de onvervangbare basis.

1. Nadenken over de fundamenten: ekklesia's als basis.

Ekklesia's als basis, dat was geen nieuw idee in de post-conciliaire periode, veeleer greep men weer terug op *bijbelse* samenhangen. De evangeliën pakten het model op van de navolging van Jezus en die kent alleen hem als voorbeeld. Zij verhalen over gebeurtenissen, niet over instituties, over ontmoetingen, niet over juridische aanspraken, over situaties van nood en solidariteit, niet over sacramentele heilsbemiddeling van boven af. Volgens huidige maatstaven laat Paulus in Korinte een bijna chaotische wetteloosheid zien, al wordt die toestand ook graag eufemistisch als “charismatische grondstructuur” benoemd. Alle beschikbare kundigheden zijn principieel op hetzelfde niveau georganiseerd; zonder onderscheid gelden zij alle als “genadegaven” (charisma's).

Alle leden doen waartoe zij in staat zijn, en Paulus beoordeelt hun handelen naar het nut van hen voor het geheel; deze fundamentele regel wordt in het “hooglied van de liefde” (1 Kor 13) aanschouwelijk onderstreept. Het vormt een scherp zwaard tegen de ijdelheiten, de dictatoriale en egocentrische lidmaten. Wel kent Paulus al vastliggende functieomschrijvingen. Maar geen van deze wordt boven de andere gesteld, van geen van deze ambten worden vrouwen uitgesloten. Klaarblijkelijk blijft de taak van de algemene leiding van deze ekklesia's beperkt tot haar functionele bevoegdheden. Hoogstens vervullen de vrouwen en mannen die “apostelen” (“gezondenen”) heten een bijzondere rol. Zij staan garant voor het oorspronkelijk getuigenis en hun komt als grondleggers/grondleggers van de ekklesia's een natuurlijk gezag toe.

Nieuwe *historische* onderzoeken kunnen het volgende laten zien. Het meeste dat wij heel lange tijd voor onveranderlijk hielden, hoort niet tot het oorspronkelijke concept van een christelijke ekklesia, maar ontstond veeleer uit bepaalde samenhangen en belangen. Vandaar dat altijd al explosieve vragen werden gesteld. Hoort bijvoorbeeld de klassieke driedeling van de ambten in diakens, priesters en bisschoppen tot de wezenlijke grondstructuur van de kerk, als nog steeds onduidelijk is hoe deze zich onderling tot elkaar verhouden? Is de ondoorzichtige willekeur van de bisschopsbenoemingen acceptabel of zelfs geldig, als in de vroegere eeuwen de vrije keuze respectievelijk de instemming van de ekklesia's absoluut vereist werd voor een geldige ambtsaanvaarding? Laat het purper van de katholieke hiërarchie, dat deze overnam van het Byzantijnse hof, niet een verwerpelijke machtsaanspraak zien? Hebben degenen die toezien op ons

geloof niet van begin af aan gewerkt met dwangmiddelen van de staat, omdat al in de vierde eeuw het officieel gedefinieerde geloof in Christus tot rijkswet werd verheven? En moest het systeem van grote bisdommen in Duitsland (en in Nederland) uiteindelijk niet ontmanteld worden, nadat Otto I (gestorven in 973) dit tot stand had gebracht om op die manier het rijk met straffe hand te besturen? Vragen en nog eens vragen zijn gesteld. Deze hebben het beeld van een onaantastbare instelling vernietigd.

Systematisch-theologisch kan men sinds de Constitutie van het Tweede Vaticaans Concilie over de Kerk (*Lumen Gentium*) de fundamentele betekenis van het “Volk Gods”, dus van de ekklesia's, niet meer bagatelliseren. Ik vind het een schandaal dat Rome deze centrale impuls van de zestiger jaren heeft doodgezwegen of gebagatelliseerd. Daaraan zijn de deelnemers aan het concilie zelf schuldig, omdat zij te veel compromissen en tegenspraken toegelaten hebben. Tot op de dag van vandaag kan iedere partij uit de concilieteksten die krenten pikken, die haar het best uitkomen.

“Ik vind het een schandaal dat Rome deze centrale impuls van de zestiger jaren heeft doodgezwegen of gebagatelliseerd”

Dat zijn verbazingwekkende uitkomsten. Toch kun je niet naïef concluderen: “Terug naar de nieuwtestamentische verhoudingen”. Het christelijk geloof kreeg immers altijd gestalte in interactie met de actuele leefomgeving. Daarom moet men ook de tegenwoordige stappen tot

hervorming beoordelen vanuit de huidige culturele en maatschappelijke verhoudingen. Moeilijk is dit niet. Want onze huidige hoop op een mensvriendelijke kerk komt niet gewoon voort uit de moderne tijdgeest, maar vindt een duidelijk equivalent in het Nieuwe Testament en in de vroege kerk. Ons actueel kerkkritisch bewustzijn wordt in hoge mate bevestigd door de oorspronkelijke boodschap van Jezus. Op deze manier ontmaskert ons seculiere en solidaire waardebeseft heel duidelijk de grondfout van de Romeinse kerkstructuur. Die is niet in gemeenschappelijkheid van onder naar boven opgebouwd, maar autoritair van boven naar onder. Niettemin houdt Rome in opmerkelijke ontoegankelijkheid vast aan dit onchristelijk-hiërarchisch uitgangspunt. Ook paus Franciscus heeft (nog) niet gezorgd voor een principiële doorbraak. Deze in diepste wezen onchristelijke situatie is niet alleen onverdraaglijk, maar voor de toekomst van de rooms-katholieke kerk in onze cultuurkring ook dodelijk. Toch kunnen de katholieke ekklesia's bij zichzelf een nieuw zelfbewustzijn ontwikkelen en mogelijk valt bij hen de beslissing over de toekomst van het christen-

“Deze in diepste wezen onchristelijke situatie is niet alleen onverdraaglijk, maar voor de toekomst van de rooms-katholieke kerk in onze cultuurkring ook dodelijk”

zijn in Europa. Dat is van belang voor het overleven daarvan. Voor een ekklesia moet het een heilige plicht zijn alle Romeinse heteronomie en alle innerlijke afhankelijkheid van hogere instanties achter zich te laten. De “kerken in vrije opstelling” geven daarvoor een goed signaal af.

2. Tussen sacraliteit en wereldlijkheid.

Een belangrijke hinderpaal voor de zelfstandigheid van de ekklesia's wordt gevormd door de eenzijdige sacralisering van kerkelijke instellingen en leidinggevende ambten. De religiewetenschappen hebben de godsdiensten lange tijd gedefinieerd vanuit haar tegenstelling tot het profane. Binnen een profane wereld zijn er heilige plaatsen, in het profane leven van alledag zijn er heilige tijden en tegenover de mensen die de wereldse zaken behartigen worden heilige personen gepositioneerd. Maar zo vanzelfsprekend is dit dualisme niet. De godsdiensten, zelfs de christelijke kerken, geven daar heel uiteenlopende gestalte aan. De traditie van de ongedeelde christelijke kerk begreep haar sacraliteit lange tijd als een te realiseren superioriteit. Gregorius VII (gestorven in 1085) verklaarde zichzelf tot het hoogste gezag, zelfs hoger dan de keizer. Stelling 23 van zijn *Dictatus Papae* verklaart “dat de bisschop van Rome, mits canoniek legitiem aangesteld, door de verdiensten van de heilige Petrus buiten alle twijfel geheiligd wordt ...”. Heiligheid houdt hier een met de hoogste macht uitgeruste status in, niet alleen binnen, maar ook buiten de kerk. Niemand anders kan aanspraak maken op deze status. Zelfs tot in het onfeilbaarheidsdogma is deze innerlijke aanspraak vastgelegd in het officiële kerkbegrip. De meeste bisschoppen zullen een scherp onderscheid maken tussen persoonlijke bescheidenheid en ambtelijke aanspraak op heilsbemiddeling. Dat komt duizend keer tot uiting. Denk maar aan de kerkbetrokken katholieke vrouwen en mannen die met hun kritiek en hun verzoeken te pletter lopen tegen een muur van superioriteit. Het publieke domein heeft dit heel goed begrepen. Secularisering is niet eenvoudig afkeer van godsdienstigheid. In veel gevallen draagt deze secularisering het stempel van de afwijzing van dit als godsdienst vermomd autoritarisme.

Tot nu toe komt dit nergens duidelijker tot uiting dan in het middeleeuwse beeld van de eucharistie. Ondanks massieve twijfel aan het klassieke model van de “transsubstantiatie” staat dit tot de dag van vandaag overeind: brood en wijn zijn niet meer wat zij eerst waren. Door een magische volmacht om te veranderen nemen de priesters deel aan Gods almacht. De theologisch hoogst erudiete Benedictus XVI citeert nog in 2009 de pastoor van Ars: “Zonder het wijdingssacrament hadden wij onze Heer niet. Wie heeft Hem in het tabernakel geplaatst? ... Als wij echt zouden bevatten wat een priester

is, zouden wij sterven.” Dit extreem gesacraliseerde priesterbeeld weerspiegelt het officiële beeld dat de rooms-katholieke kerk heeft van zichzelf. Alle aanzetten tot hervorming moeten geblokkeerd worden, omdat zij dit archaische idee van heiligheid verstoren.

Nu zijn we tot de kern van het probleem doorgedrongen. Dit arrogante en geklerikaliseerde zelfbeeld van de kerk kan niet anders dan in een onoplosbaar conflict komen met alle denkbeelden over wereld en wereldlijkheid. Ieder denkbeeld dat de inhoud van dit sacramentele klerikalisme op losse schroeven zou kunnen zetten, kan alleen maar de officiële overtuiging versterken dat daaraan vastgehouden moet worden. Wij bevinden ons binnen een dodelijke duivelskring en kunnen die slechts openbreken door hem te negeren. Ik denk niet dat wij hem met petitie, verstandige compromissen of met nog meer protest kunnen verbreken. Hoogstens kunnen wij de bisschoppen nog met het absurde van hun overtuigingen confronteren. Maar bovenal is het van belang, dat wij ons onttrekken aan de verstikkingsdood door het nog steeds dogmatistische geheel van de katholieke leer.

3. De paradox van een verwereldlijkt geloof.

Alvorens op deze ernstige achtergrond nader in te gaan dient eerst een algemeen misverstand opgehelderd te worden. Ten onrechte verstaan wij religie en seculiere wereld nog steeds als twee polen op gelijke hoogte en zien we daarbij het eigenlijke probleem over het hoofd. Kerk en secularisering zijn geen tegenpolen, maar ongelijkwaardige grootheden die wel altijd op elkaar betrokken zijn. Veel critici van religie en kerk zien in deze gedachte een onwerkelijke fantasie en de officiële vertegenwoordigers van de kerk nemen helemaal geen deel aan de kerngebeurtenissen van mens en wereld. Onder deze voorwaarden kan het verlies aan relevantie van de kerken alleen nog maar sterker worden.

Maar niet alleen de bisschoppen en de reactionairen hebben daar schuld aan. Ook talloze kerkbetrokken christenen en ekklesia's zien over het hoofd, dat en hoezeer zij zichzelf al hebben aangepast – en dat op goede gronden! – aan geseculariseerde denk- en leefgewoonten. Dat leidt tot paradoxale, vaak schizofrene verhoudingen. Onze levensstijl is seculier en wij zweren bij een sacrale theorie over het leven. Vriendinnen en vrienden maken mij duidelijk dat zij niet meer kunnen geloven in Christus. In werkelijkheid hebben zij een voor-kritische theorie overboord gegooid. Wij moeten er onszelf van bewust maken dat wij ons met zulke zelfbeelden alleen maar voor de gek houden, ook als wij daarmee toch gemakkelijk kunnen leven. Vernieuwing moet starten bij intellectuele consequentie. Daarom stel ik voor - in de trant van bijvoorbeeld Hans Küng of Edward Schillebeeckx - het eigen

geloofsgebouw consequent vanuit het bijbelse Jezusverhaal op te bouwen. Dat kunnen wij vandaag op een rationeel verantwoorde manier lezen. Als we dit proberen, zullen we snel ontdekken hoe seculier, hoe mensbetrokken en hoe maatschappelijk actueel deze verhalen zijn neergeschreven. Dat kun je zien aan de inhouden van de parabels, aan de grondthema's van de Bergrede en aan de visioenen van de zaligsprekingen. Jezus sprak over de concrete wereld en is naar de mensen toegegaan. Van de latere beschouwingen over hemzelf, de drievuldigheid of de sacramenten zou hij helemaal niets begrepen hebben.

In het spoor van de Joodse profeten maakte Jezus propaganda voor een seculiere boodschap van rechtvaardigheid, vrede en verzoening. Iedereen die zich met de secularisatie geen raad weet, zwakt dus die boodschap af. Hij onttrekt de concrete levenskracht daarvan aan het christelijk geloof. Men kan deze effectiviteit aflezen aan paus Franciscus. Zijn optreden is des te overtuigender, als hij buiten de cocon van zijn hiërarchenwereld treedt en de nabijheid van mensen zoekt. Daaruit leidt hij dan maatstaven af voor een hoogst actuele kritiek op economie en politiek. Alleen degene die concrete solidariteit met de wereld beoefent, kan met en aan haar lijden, en tegelijk de tegenkrachten van de vrede mobiliseren. Daarom kunnen juist seculier gemensen de universele reikwijdte van boodschappen aan de orde stellen en deze vertalen in de concrete situatie. Het gaat er mij niet om, dat het thema "secularisatie" een nieuw succesnummer in onze ekklesia's wordt. Het is al voldoende, als de leefwereld van de mensen niet alleen maar het voorwerp van morele inspanningen blijft, want in die wereld komen wij juist de zaak van God tegen. Daar is de plaats van Zijn aanwezigheid. We moeten onszelf er – weer met paus Franciscus – op instellen, dat God in alle dingen aanwezig is, eerder dan dat we Hem zoeken in kerkelijke gebeurtenissen. In ieder geval is God ver weg, waar mensen veracht, in de steek gelaten of zelfs vernietigd worden. Wie dat begrepen heeft, kan het bediscussiëren van de secularisatie rustig aan de vaklui overlaten.

4. Ekklesia's komen tot zichzelf.

Wrikt een onafhankelijk zelfbewustzijn de ekklesia's niet los uit het verband van haar bisdommen en de

rooms-katholieke wereldkerk? Vermoedelijk niet. Het actuele gevaar komt van andere kanten. De priesterroepingen in eigen land gaan richting het nulpunt en de import uit andere landen kan deze misstand niet opheffen. Zelfs als het celibaat versoepeld wordt, zal het aantal priesters niet substantieel hoger worden. Het de hele kerk omvattende, tot sacraliteit en sacramentaliteit gereduceerde systeem delft het graf voor de vanouds bestaande zielzorg. Maar van het volgende ben ik wel zeker. Dit betekent juist niet het einde van de christelijke ekklesia's en gemeenschappen, die functioneren in hun overzichtelijke leefomgevingen. Zij hebben weet van elkaars bestaan, en ontwikkelen een bewustzijn van saamhorigheid. Zo ontwikkelen zij ook een gemeenschappelijk geloof en een gemeenschappelijke geloofspraktijk. Hoe meer de traditionele zielzorg haar einde moet melden, des te meer gaan de ekklesia's zichzelf ontdekken. Juist in Nederland worden daar modellen voor ontwikkeld en in West-Europa zijn talrijke pogingen bekend.

Deze nieuwe situatie bereikt al de ekklesia's naar elementaire, christelijke omstandigheden. Zij zullen hun eigen vormen en oplossingen conflictgebieden, behoudzucht, constructieve luiden, op

een punt waarop duidelijk vroeger teruggeleid worden. wegen, uitdrukkingsvinden. De destructieve gestempeld door zullen afgelost worden door situaties. Nu zal de vraag gaan welke manieren wij iets kunnen betekenen voor de andere mensen in onze leefomgeving. Door deze nieuwe vrijheid worden deze ekklesia's geen geestelijke egoïsten en gaan zij niet alles op hun eigen manier doen. Integendeel, nu kunnen zij over de grenzen van confessies, misschien zelfs van religies heen de gemeenschap zoeken met andere

8

RIK BRONKHORST

BESTAAT DE ENIGE WARE KERK VOOR U EN MIJ?

Als oecumeen geloof ik in de kracht van Jezus van Nazaret (het blijft een beetje kaal zonder 'h' aan het eind vind ik). Oecumeen en kritisch katholiek in de zuivere betekenis van algemeen. Algemeen christelijk, volgeling van Hem die wij de Christus noemen, Jezus van Nazaret. Een man, een mens, die echt bestaan heeft, zoals u kunt nalezen in de historische boeken **De Joodse Oorlog** en **Uit mijn leven** van Flavius Josephus (37-ca. 100 na Christus), Joods priester, soldaat, wetenschapper en historicus. Daarin staat een andere Jezus beschreven dan u in het Nieuwe Testament kunt lezen. Geen punt voor mij. Belangrijker op mijn persoonlijke zoektocht was en is dat Hij echt heeft bestaan. Natuurlijk twijfelt u niet aan de echtheid van bestaan van Christus. Ik zeker niet.

Over de fysieke opstanding uit de dood heb ik zo mijn eigen gedachten. Voor mij is in de opstanding van Hem zijn voortbestaan tot op de dag van vandaag en in der eeuwigheid een feit. Voor mij is daar die persoonlijk aanspreekbare Jezus van Nazaret aan wiens hand ik mag en kan lopen, in vol vertrouwen, strijdbaar voor dat wat goed is. Ik voel mij oprecht gesteund en geleid door deze intermediair tussen het onnoembare dat wij God noemen en onszelf, kleine mensjes met een beperkt inlevingsvermogen, in dat grote wonder waar ook wij deel van uitmaken. Overigens hebben wijzelf altijd de keuze hoe te handelen. Die vrijheid is ons gegeven. Maar de richting, soms de woorden, soms de verrassende wendingen in ons bestaan, zijn en worden ons geschonken. Meer dan ons eigen(wijze) intellect, ons ego, onze eigen belangen, is daar de grote rode draad die ons leven en handelen bepaalt. Daar inzicht in krijgen, in die rode draad, dat wens ik u toe. Voor mijzelf word ik daarbij geholpen door een immense kracht, Jezus van Nazaret, en gesteund door engelen, soms in mensengedaante. Of ik daarnaar wil luisteren? Of ik deze kracht en steun, deze richting wil aanvaarden? Dat ligt aan mijzelf of ik "open" kan staan in alle oprechtheid als een kind. Of ik inzicht krijg in dat wat mij overkomt en geschonken wordt. Geschonken, omdat zelfs in alle ellende op je levenspad Gods lessen daar zijn om lering uit te trekken. Om inzicht te krijgen in dat wat er echt toe doet in een mensenleven. Om te groeien als mens voorbij jouw eigen ego.

En de kerk? Kunt u mij in alle oprechtheid meenemen naar de enige ware kerk? Die kerk waarvan Christus zelf zal zeggen: "Ja, dat is Mijn kerk." Dan loop ik direct met u mee. Zoveel mensen, zoveel zielen, zoveel gedachten, zoveel verlangen naar waarheid. Ikzelf vind de heersende verscheidenheid daarom prima. Een oude Marokkaan gaf mij de hand in de wachtkamer van een ziekenhuis en zei: "Er is maar één God, één Allah, en er zijn vele profeten." Die eenvoudige man had het volgens mij begrepen. Hij ontroerde mij in een roerige wereld vol onbegrip, eigenbelang, ego's en daardoor onverdraagzaamheid.

"Jezus sprak over de concrete wereld en is naar de mensen toegegaan. Van de latere beschouwingen over hemzelf, de drievuldigheid of de sacramenten zou hij helemaal niets begrepen hebben"

gemeenschappen waarbinnen kerkvorming kan gebeuren. Autonomoem en onder eigen verantwoordelijkheid kunnen zij zich openstellen voor anderen die vol geestdrift hetzelfde doel nastreven. Binnen zulke perspectieven zijn geëngageerde christenen bereid hun kundigheden ter beschikking te stellen. Misschien zullen bisschoppen, van hun macht ontdaan, ontdekken hoeveel energie zij tot nu toe gestoken hebben in absurde pogingen van reglementering. Met zulke ervaringen kan men er zelfs aan denken het ambt van bisschoppen te vernieuwen. Hoe kan men dit visioen inhoudelijk implementeren? Laat dat in het volgende deel besproken worden. ●

Vertaling: Ad Krijnen

CO
LU
MN.

EEN PLEK MET

WARMTE

Op de foto van links naar rechts:

Ina Simoons: van protestantse huize, lid van de KGIJ sinds 1980, lid van de kerngroep, van de werkgroep vieringen en van de vrouwengroep.

Marjolijn Bartlema: van huis uit Nederlands Hervormd, lid van de KGIJ sinds 2000, voorzitter van de pastoraatsgroep en lid van de werkgroep vieringen.

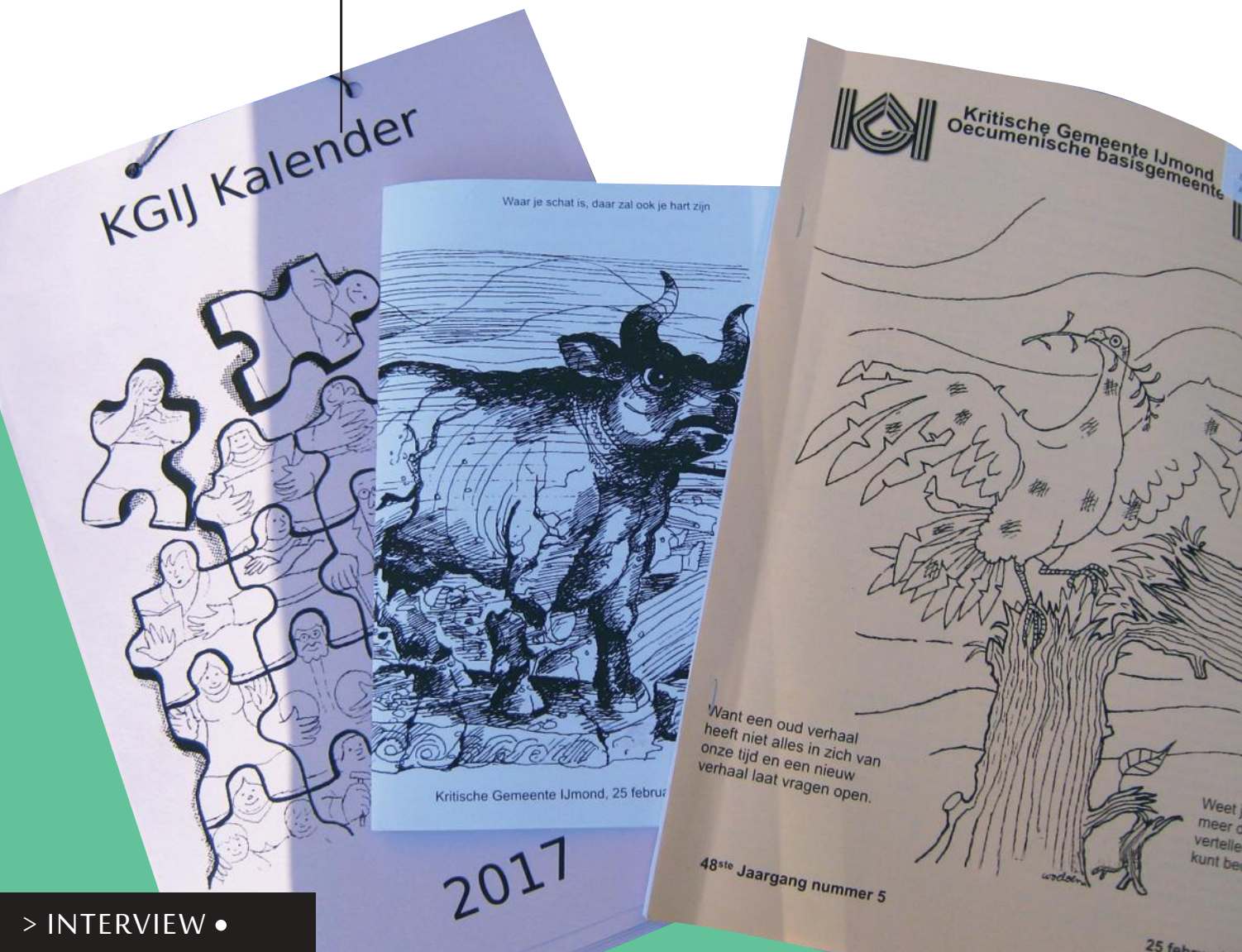
Go Stavenuiter: oorspronkelijk katholiek, lid van de KGIJ vanaf het eerste begin, lid van het koor en van de werkgroep vieringen.

EN & LIEFDE

INTERVIEW

VOOR ELKAAR

DE KRITISCHE GEMEENTE IJMOND (KGIJ) WAS IN DE JAREN ZEVENTIG EEN VAN DE EERSTE BASISGEMEENTEN: GROEPEN AFKOMSTIG UIT DE ROOMS-KATHOLIEKE OF PROTESTANTSE KERK DIE DE TRADITIONELE KERKEN TE WEINIG MAATSCHAPPIJGERICHT EN TE WEINIG OECUMENISCH VONDEN. VOORMAN VAN DE KGIJ WAS JARENLANG DE JONGE KAPELAAN JAN RUIJTER. JAN RUIJTER WAS IN 1965 DOOR DE BISSCHOP GEPLAATST IN DE JOZEFKERK, EEN NIEUWE PAROCHIE IN EEN NIEUWBOUWWIJK VOL JONGE GEZINNEN IN BEVERWIJK-NOORD. MET ZIJN CREATIEVE LITURGIE EN ZIJN MAATSCHAPPIJKRITISCHE OPVATTINGEN TROK HIJ OOK MENSEN UIT DE WIJDE OMTREK NAAR DE VIERINGEN. VANAF 1968 KREEG HIJ LANDELIJKE BEKENDHEID DOOR ZIJN PROMINENTE ROL IN SEPTUAGINT, EEN GROEP VAN 70 JONGE PRIESTERS DIE DE GEHUWDE PRIESTER WILDEN INTRODUCEREN IN DE ROOMS-KATHOLIEKE KERK. MAAR TOEN JAN RUIJTER IN 1972 ZELF TROUWDE EN HIJ DOOR DE BISSCHOP OP STAANDE VOET WERD ONTSLAGEN KWAM DE – EEN JAAR EERDER OPGERICHTE – KRITISCHE GEMEENTE IJMOND BUITEN DE R.-K. KERK TE STAAN. OM VERVOLGENS EEN VAN DE ACTIEFSTE BASISGEMEENTEN IN NEDERLAND TE WORDEN, MET JAN RUIJTER ALS VOORGANGER. NU, VIJFTIG JAAR LATER, BESTAAT DE KRITISCHE GEMEENTE IJMOND NOG STEEDS. DE JONGE MENSEN VAN TOEN ZIJN OUD AAN HET WORDEN. EN DE GELEDEREN ZIJN UITGEDUND. ER ZIJN NOG 85 LEDEN, TEGEN VIJFHONDERD IN DE JAREN ZEVENTIG. ALS ER AF EN TOE EEN PAAR NIEUWE LEDEN BIJKOMEN ZIJN DAT OOK WEER OUDEREN. WAT BLEEF IS DE MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID VAN ALLE LEDEN EN VOORAL DE BIJZONDERE SAAMHORIGHEID. MARIËNBURG MAGAZINE WOONDE EEN VIERING BIJ EN GING IN GESPREK MET DRIE LEDEN: INA SIMOONS (68), GO STAVENUITER (81) EN MARJOLIJN BARTLEMA (72).

> INTERVIEW •

Bij de oprichting in 1971, nu 46 jaar geleden noemden jullie jezelf: “Kritische Gemeente IJmond” en jullie dragen die naam nu nog steeds. Klopt die naam nog wel?

“Kritisch stond toen in de eerste plaats voor kritisch ten opzichte van de r.-k. kerk. Er moesten nodig dingen veranderen in de moederkerk. Maar het duurde niet lang of het terrein van kritiek breidde zich uit tot kritiek op de hele maatschappij. We voerden veel actie, dat was ook de tijdgeest. Actie tegen kernwapens, voor vrouwenemancipatie, tegen bombardementen op Vietnam, tegen apartheid. We wilden solidair zijn met mensen aan de basis, met woonwagengewoners, met vluchtelingen. In gevecht gaan tegen onmenselijkheid. Er kwamen tv-ploegen op ons af. Want wat wij deden was toen absoluut revolutie in de r.-k. kerk. We kregen ook navolgers, er ontstonden overal basisgemeenten, het leek wel of heel kerkelijk Nederland op ons had gewacht. Ook op liturgisch gebied waren we kritisch, er is in de periode vanaf 1966 door ons voortdurend naar vernieuwing gestreefd en er is eindeloos veel bedacht, gedacht, besproken, gediscussieerd. We dragen onze naam nog steeds, maar we zijn niet meer zo heftig. Ons kritisch-zijn nu is dat we nog steeds niets voor vanzelfsprekend aannemen.”

Jullie zijn een basisgemeente die voortkomt uit de Jozefparochie in Beverwijk. Hoe is dat destijds gegaan?

“Met de komst van Jan Ruijter in 1966 begon een proces van vernieuwing in de parochie. Maar niet iedereen kon of wilde daarin mee. De kloof tussen enerzijds de traditionele en anderzijds de naar vernieuwing hunkerende bezoekers werd na een paar jaar onhoudbaar groot. De groep rond Jan Ruijter wilde zelf het eigen beleid bepalen en vroeg begin 1971 aan het bisdom om een zelfstandig bestaan binnen de kerkorde. En waarachtig, bisschop Zwartkruis stond het toe en benoemde Jan Ruijter formeel als moderator. Zo is de Kritische Gemeente IJmond ontstaan. Nog ruim een jaar hebben we toen onze eigen vieringen gehouden in de Jozefkerk. Toen er signalen kwamen dat we niet lang meer gedoogd zouden worden verplaatsten we onze vieringen in maart 1972 naar de protestantse Vrededorstkerk.”

En in oktober van dat jaar stapte de KGIJ uit de r.-k. kerk?

“We zijn er niet uitgestapt, we zijn eruit gezet. Het was onze bedoeling om binnen de kerk te blijven functioneren, wij wilden de aansluiting bij de traditie behouden. Maar toen Jan Ruijter op 30 september 1972 met veel landelijke

< Van links naar rechts:

- De KGIJ brengt elk jaar een kalender uit die kan worden opgehangen.
- Bij elke viering wordt een tekst- en liederenboekje gemaakt, op 25-2-2017 werd Ex. 32:1-7 over het gouden kalf gelezen.
- Op de dag van de viering komt ook het Bulletin van de KGIJ uit, dat inmiddels zijn 48e jaargang beleeft.

publiciteit trouwde werd zijn aanstelling, en ook onze erkenning, drie dagen daarna door de bisschop ingetrokken. Zodoende werden wij een oecumenische basisgemeente. In *no time* sloten ook vele kritische protestanten zich bij ons aan.”

De bloeitijd van de basisgemeenten, die het maatschappelijk engagement in de kerk brachten, ligt in de jaren zeventig en tachtig. Hoe verging het de KGIJ daarna?

“Jan Ruijter vertrok in 1980, en werd opgevolgd door Jurjen Beumer en Ko Schuurmans, dat waren

Viering van de KGIJ
op zaterdag
25 februari 2017

nog echte actievoerders. In die jaren kreeg de KGIJ zelfs subsidie van de NCO, de Nationale Commissie voorlichting en bewustwording Ontwikkelingssamenwerking, waardoor we mensen in dienst konden nemen. Maar dat een christelijke gemeente niet alleen kan leven van actie werd toen ook al duidelijk. De wereld bleek minder maakbaar dan gedacht. Langzaam kwam er in de gemeente meer aandacht voor de inhoud, voor bijbelstudie, voor spiritualiteit. De vernieuwingsdrang werd minder. En hoewel al die jonge gezinnen van het begin hun kinderen in de gemeente hadden laten dopen en naar alle vieringen hadden meegenomen, bleek ook bij ons dat wij er niet in zijn geslaagd om onze idealen op hen over te dragen. In de loop van de tijd zijn wij dus langzaam maar zeker vergrijsd.”

Tegenwoordig komen jullie twee maal per maand op zaterdagavonden samen in de Vrijburcht in Heemskerk, eenmaal voor een viering en eenmaal voor een ontmoetingsbijeenkomst. Waarom zijn er geen twee vieringen?

“Twee maal per maand een viering van het niveau zoals wij die nu hebben zouden we niet klaarspelen. Onze pastor heeft maar een dienstverband van 8 uur per week, haar aandeel in de vieringen is dan ook beperkt tot het houden van de toespraak. De viering zelf, waarin we brood en wijn delen, wordt voorbereid door een groepje van drie of vier mensen, afkomstig uit de werkgroep vieringen. Zij beginnen zes weken tevoren al met de voorbereidingen. Ons koor van 20 personen repeteert ook drie keer. Het voorbereiden van de maandelijkse ontmoeting wordt door een andere werkgroep gedaan, en kost veel minder inspanning.”

Wat is de inhoud van de ontmoetingsbijeenkomsten?

“Het is heel divers. Er is een thema. Er wordt een verhaal verteld, een boek besproken, een nieuw lied ingestudeerd, een actualiteit ter sprake gebracht, waarna een gedachtewisseling volgt.”

Dat jullie pastor maar een dienstverband van 8 uur per week heeft, heeft denk ik een financiële reden?

“Ja, in de loop van de jaren is het aantal betaalde uren voor de pastor steeds kleiner geworden. Dat komt ook omdat we nooit bepaalde bedragen hebben voorgesteld als contributie, dat doen we nog steeds niet. Ieder lid is daarin helemaal vrij. Daarnaast ging de opbrengst van de collectes altijd naar een goed doel. Tegenwoordig houden we een deel van de collecteopbrengst in voor de kosten van de eigen organisatie.”

In hoeverre zijn jullie nog maatschappelijk actief?

“Ten eerste hebben onze vieringen en ontmoetingen altijd een link met de maatschappij. Daarnaast hebben we een werkgroep POLKA (Politieke en Kerkelijke Activiteiten), waarin wordt samengewerkt met anderen, zoals de Vredeswerkgroep of SchuldHulpMaatje. Verder hebben we een Pastoraatsgroep waarvan de leden ouderen en zieken bezoeken en huiskamerbijeenkomsten organiseren.”

Hoe kijken jullie aan tegen de toekomst?

“Wij hebben een heel sterke binding met elkaar. De vieringen, de ontmoetingen, de warmte. De KGIJ heeft ons verrijkt en verrijkt ons nog steeds. Wij gaan samen door zolang wij kunnen.” ●

TEKST

LEO LE LARGE

FOTO:

STOCK MATERIAAL

EEN BRUIN JASJE IN EEN KLOOSTER

OP DIT MOMENT SLUITEN STEEDS MEER KLOOSTERS IN NEDERLAND HUN DEUREN EN TREKKEN DE MEESTAL OUDERE RELIGIEUZEN ZICH TERUG OP EEN NOG OVERGEBLEVEN WOONPLEK. VEEL WERKZAAMHEDEN WAREN ALLANG OVERGENOMEN DOOR LEKEN, ZOALS ZIEKENHUIZEN, SCHOLEN, INTERNATEN WAARVAN ZIJ VEELAL DE INITIATIEFNEMERS WAREN. TEGELIJKERTIJD WORDEN ER MEERDERE BOEKEN GESCHREVEN DIE DE GESCHIEDENIS VAN DE DIVERSE ORDEN EN CONGREGATIES VOOR DE TOEKOMST VASTLEGGEN. DEZE SLOTFASE DIE EEN EINDE LIJKT TE MAKEN AAN HET KLOOSTERLEVEN IN ONS LAND IS OOK IN OMLIGGENDE LANDEN TE ZIEN. JE KUNT JE AFVRAGEN WAAROM DIT VERSCHIJNSEL MOMENTEEL ZO ACTUEEL IS, MAAR HET WAS AL LANGE TIJD TE VERWACHTEN. DE OORZAAK IS NIET VAN VANDAAG, MAAR LIGT IN DE TIJD VAN HET TWEDE VATICANAANS CONCILIE.

In het jaar 1962 begon dat concilie in Rome met wereldwijde verwachtingen om de Kerk bij de tijd te brengen. Duizenden bisschoppen kwamen bijeen na tevoren maandenlang studies te hebben verricht. De conclusies van het concilie zijn niet

duidelijk te omschrijven, want nog steeds is de uitwerking ervan niet voltooid. Vooral door het Pastoraal Concilie van Noordwijkerhout, onder leiding van kardinaal Alfrink, liep ons land voorop met de vernieuwingen. Ook het televisie-optreden van bisschop Bekkers met de nadruk op het eigen geweten inzake gezinsplanning had grote gevolgen.

OMMEKEER

Voor mij was die tijd spannend en soms verwarrend. Ik was lid van de actieve congregatie van de Priesters van het Heilig Hart en docent op het kleinseminarie Christus Koning in Helmond. De ene verandering na de andere kwam. Nieuwe seminaristen meldden zich niet meer bij ons. Achteraf gezien is geen enkele jongen uit die tijd nog priester gewijd. We waren een vrij jong docententeam, allemaal rond de

“De econoom liet een rek met kostuums komen en ik koos een bruin jasje. Dat markeert voor mij het keerpunt naar de nieuwe tijd”

dertig jaar oud. Omdat de verwachting was dat priesters zouden mogen trouwen kwamen wij, jonge priesters, zowel wereldheren als religieuzen, landelijk bij elkaar en vormden o.a. de Septuagint-groep. In ons klooster traden in korte tijd bijna tien paters uit. We verwisselden onze zwarte togen voor “mensenkleren” zoals we dat noemden. De econoom liet een rek met kostuums komen en ik koos een bruin jasje. Dat markeert voor mij het keerpunt naar de nieuwe tijd. We kwamen in een andere kerk terecht waar de gelovigen door het Concilie het Volk Gods werden genoemd. Missen in de crypte voor dag en dauw vervielen. We stonden rond het altaar en vierden in de volkstaal samen de eucharistie. De zogeheten concelebratie. Assistenties naar naburige parochies vanuit ons klooster liepen terug, er werd niet meer gebiecht. Het oude brevier sloegen we dicht en zo kwam er een einde aan het vreemde gebed van vroeger. Er waaide een frisse wind over de piëtistisch gekleurde Heilig Hart-verering en met cursussen vanuit het bisdom Den Bosch zette men ons op het progressieve spoor.

De dertigers van toen zijn inmiddels tachtigers geworden en een handvol ervan bleef trouw aan hun roeping, maar ook voor hen veranderde er veel in hun religieuze leven. De rest is uitgetreden, overleden, of vermoord zoals enkele klasgenoten van mij in Congo. En nu is het eind in zicht.

NOSTALGISCH OMZIEN

Wat is het kloosterleven in mijn leven veranderd! Ruim zestig jaar geleden koos ik idealistisch voor een kloosterbestaan. Mijn doel was priester worden. Het bestaan als wereldheer vond ik erg individualistisch en eenzaam, dus meldde ik me in een kloosterverband. Ik meende dat daar meer vriendschap en warmte te vinden zou zijn. Begin jaren vijftig van de vorige eeuw was het Rijke Roomse Leven nog volop aanwezig. Terugblikkend was het voor die tijd allemaal goed geregeld en op weg naar het priesterschap aanvaardde ik veel, maar wanneer je er nu over spreekt lijken het de middel-eeuwen. Het noviciaat bereidde je voor op een goed geregeld kloosterbestaan. Aangezien klooster – afgeleid van claustrum – afgesloten plaats betekent, werd er in de opleiding ook gewerkt aan een leven dat voor een deel los van het gewone wereldse leven zou zijn. Ook voor een actieve congregatie als de Priesters van het Heilig Hart was het stevig aanpakken. De dag begon erg vroeg want een heel scala aan dagelijkse gebeden en geestelijke oefeningen kwam aan bod. Meditatief leven werd geoefend door stilzwijgen en geen contact met plaatselijke bewoners en familie. Eenmaal per jaar was er een dertigdaagse retraite volgens Ignatius van Loyola met een absoluut spreekverbod De deugd van zuiverheid en afzien van seksualiteit kwam uit op lichamelijke kastijding. Niet

eten buiten de maaltijden en het verbod om zelfs een slok water te drinken, beperkte de behoeften en gaf soberheid. Dit alles onder het gezag van de overste om gehoorzaamheid te oefenen. De duidelijke afstand tussen het gewone leven buiten de kloostermuren en het religieuze leven, kwam vooral in carnavalstijd naar voren met een nachtelijke wake waarin we eerherstel moesten geven aan het Hart van Jezus voor de zonden van de mensen daarbuiten. Geen wrok of verwijt hierover, het was zoals het was, maar gelukkig zijn de inzichten veranderd.

WAARDE VAN KLOOSTERS IN DE TOEKOMST

Twaalf jaar na het Vaticaanse Concilie ben ook ik getrouwd en kwam aan mijn religieuze- en priesterleven helaas een einde. Helaas, want ondanks de band met mijn vrouw en later de kinderen en mijn kleinkind vind ik dat er een aantal positieve elementen aan het kloosterleven vastzitten. Omdat het leven van alle dag voor ons mensen vaak te haastig, te druk en te zorgelijk verloopt, is er mogelijk weinig aandacht voor de zin van het bestaan, de verwondering over het leven, kortom: het meditatieve. Dat aspect bood of biedt het klooster nog steeds, ondanks het feit dat de theologische onderbouwing veranderd is.

De vraag is wie dan de voorbijgaande bezoeker zo'n oase zal aanbieden? Misschien is het mogelijk tijdelijk in een klooster te verblijven zonder levenslang gebonden te zijn en dan met waardering weer daarbuiten te gaan leven. Als voorbeeld kan de Taizé-formule gezien worden. Ook zou de strikte scheiding van mannen en vrouwen verschoven kunnen worden naar echtparen die een aantal jaren deel van zo'n gemeenschap uitmaken. In Eindhoven zijn experimenten gaande met gepensioneerde paren en ook met jonge vrouwen die zich tijdelijk verbinden. Geen kwaad woord over de oorspronkelijke opzet van Benedictus en Augustinus, maar we zijn wel in een heel andere wereld beland. Veel orden en congregaties hebben in de na-conciliaire tijd leken-groepen aan zich getrokken – vroeger derde orde genoemd – die het gedachtegoed van de oorspronkelijke stichters op hedendaagse wijze vormgeven.

*Er zijn prachtige initiatieven op velerlei terrein.
Bezinning op de zin van leven is van alle tijden. ●*

TEKST

ADRIE DE JONG

FOTO

VOZ

Vluchtelingenopvang Ommoord-Zevenkamp

VLUCHTELINGENOPVANG OMMOORD-ZEVENKAMP (VOZ) MAAKT DEEL UIT VAN DE PKN-GEMEENTE OMMOORD-ZEVENKAMP EN DE R.-K. PAROCHIE ST. CHRISTOFFEL TE ROTTERDAM. DE VRIJWILLIGERS VAN VOZ VINDEN HET BELANGRIJK OM VLUCHTELINGEN TE STEUNEN BIJ HET THUISRAKEN IN HUN NIEUWE OMGEVING. HET GAAT OM MENSEN MET EEN VERBLIJFSVERGUNNING DIE VAN DE GEMEENTE EEN WONING GEKREGEN HEBBEN IN ONZE WIJKEN. PAUL BERGMANS IS COÖRDINATOR BIJ VOZ.

Paul, hoe ben je in dit werk terecht gekomen?

“Ach het is eigenlijk al begonnen toen ik 14-15 jaar was en lid van een oudere groep van de verkennerij. Wij waren daar verplicht voor de samenleving anderen te helpen. In een ziekenhuis koffie schenken en dergelijke. Ik zat op een franciscaanse middelbare school, en kreeg via een missieclub aandacht voor mensen aan de andere kant van de wereld.

Verder was ik actief in de kerk als lector, acoliet, lid van de parochievergadering. Later ging ik vanuit de kerk bejaarden bezoeken en luisterde naar vragen van allerlei aard.

In 1969 volgde ik een cursus sociale dienstverlening. Naast het werk in een juwelierszaak in Den Haag (mijn eigenlijke beroep) liep ik stage in de sociale sector. Ik raakte betrokken bij het clubhuiswerk van het SFL (Sint Franciscus Liefdewerk) als maatschappelijk werker en deed daarnaast nog een studie maatschappelijke dienstverlening. Ik ging naar Afrika en kwam terecht in een totaal andere, geweldig gastvrije samenleving.”

En toen?

“Bij terugkomst uit Afrika werd ik coördinator bij Vietnamese vluchtelingen, en voogd van Vietnamese jongeren zonder ouders. Ik besloot dit te blijven doen: mensen begeleiden uit die nieuwe werelden die voor mij waren opengestaan.

Zo werd ik eerst coördinator van Vluchtelingenwerk Delft, daarna medewerker kerkopbouw en diaconie bij het bisdom Rotterdam, en ten slotte pastoraal werker bij het Wijkpas-

toraat Het Oude Noorden in Rotterdam. Door mijn ervaring die ik in het buitenland had opgedaan, kon ik met meer begrip omgaan met de diversiteit van haar bewoners. Nu werk ik als vrijwilliger, en ben coördinator in de Open Hof kerk.

Al ruim 21 jaar worden door een groep vrijwilligers uit de r.-k. kerk en verschillende PKN-kerken, wekelijks vluchtelingen geholpen met specifieke problemen waar zij in Nederland tegenaan lopen.”

Hebben we het dan over asielzoekers?

“De mensen die bij ons aankloppen, hebben allemaal een vluchtelingenstatus, hebben een woning. Ze spreken Nederlands, maar vaak zeer beperkt en hebben dikwijls een tolk nodig. Omdat ze de taal niet goed beheersen, hebben ze hulp nodig bij het lezen en invullen van formulieren van de gemeente, of een begroting van de tandarts. Ook helpen onze

vrijwilligers hen met opbellen voor nadere inlichtingen, of voor het maken van een afspraak. Dus hierbij ondersteunt de VOZ.”

Waar komen de vluchtelingen die bij jullie aankloppen vandaan?

“In de loop van 21 jaar zijn er vele nationaliteiten langs

gekomen. Aanvankelijk veel Bosniërs, Irakezen, Iraniërs, Somaliërs. Nu zijn het vaak mensen uit Syrië en Eritrea. Eritreërs zijn veelal orthodox-katholiek en hebben een binding met hun kerk in de stad in Rotterdam. Vanzelfsprekend zijn er ook moslims onder de hulpvragers. Maakt niet uit, er wordt hulp geboden aan ieder die aanklopt.”

Is er steun vanuit de verschillende kerken?

“Er is via de kerken, uit diaconaal oogpunt, veel financiële ondersteuning. Het geld wordt gebruikt voor een noodfonds waaruit hulp gegeven wordt bij financiële tegenslagen, zoals het onterecht stopzetten van huurtoeslag. Die steun kan in de vorm van een gift of een lening zijn. De ervaring van de vrijwilligers is dat het geld altijd goed wordt terugbetaald.

ZORGZAME SAMENLEVING

Terwijl wij met elkaar in gesprek waren, werd Paul tweemaal gebeld door iemand die een afspraak wilde maken voor de komende woensdag.

Het ene gesprek ging in het “Nederlands” en bij het andere werd al snel overgeschakeld op Engels. Er werd, heel consciëntieus, in overleg een tijd afgesproken waarop de beller terecht kon. Paul telde na hoeveel mensen er voor die morgen hadden afgesproken en hij kwam tot 27.

V werkoverleg voorbereiding van spreekuur

Verder krijgt de VOZ tweedehands fietsen en pc's aangeboden.”

Hoe komen jullie met de mensen in contact?

In die 21 jaar tijd hebben veel mensen de weg naar ons gevonden. Meestal loopt het via mond-tot-mondreclame. Vaak kent men elkaar van de inburgeringscursus. Met

betrekking tot het maken van afspraken zijn we vrij streng. Komen op de tijd die is afgesproken, want anders loopt de boel in het honderd en kan er niet adequaat geholpen worden.”

Hoe ervaren de vrijwilligers de kennis van de Nederlandse taal?

“De vrijwilligers, waaronder ook diverse tolken, komen dikwijls tot de conclusie dat het onderwijs in de Nederlandse taal aan deze mensen tekortschiet. Ook de vluchtelingen zelf zouden meer uren wensen.

De taal blijkt toch vaak een ernstige moeilijkheid. De mensen worden gestimuleerd vrijwilligerswerk te gaan doen (dit wordt door de gemeente ook geëist), maar nogal eens loopt het mis door de taalbarrière.”

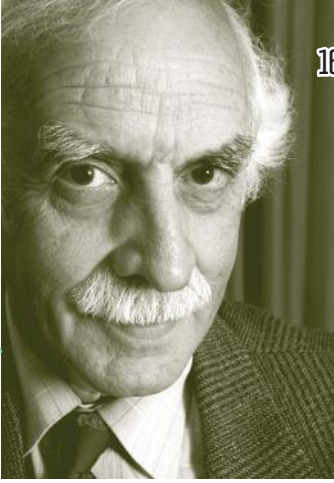
Heeft de VOZ deze mensen nog meer te bieden?

“De VOZ helpt niet alleen met de taal, maar organiseert ook activiteiten, waar de vluchtelingen aan deel kunnen nemen. Zo was er voor de vrouwen onlangs ‘samen koken’. Hoe kun je gezonde groenten aan je menu toevoegen – en niet alleen maar rijst gebruiken? En dat alles van de uitkering die je krijgt.

Verder was er een feest voor kleine kinderen en ouders, en organiseerden we sportactiviteiten en een hiphopfeest voor jongeren.

We geven ook voorlichting ten behoeve van Eritrese jongens.

Vanuit de verschillende kerken wordt er baby- en kinderkleding ingezameld. Onlangs was er een ochtend waarop de ouders/moeders kinderkleding gratis konden ophalen. Er werd dankbaar en veel gebruik van gemaakt. Ook het speelgoed en de puzzels vonden gretig aftrek. Er is eveneens samenwerking met voedselbank, kledingbank, Vluchtelingenwerk, Leger des Heils en gemeente.”

ERIC JURGENS

VOLTOOID LEVEN

Door "euthanasiasme" kun je worden verblind. Althans zo luidt de kop van een artikel in de Volkskrant (25 februari), geschreven door Dorien Pessers, hoogleraar rechtstheorie, en Alfred

Sachs, huisarts. Zij keren zich tegen het concept-wetsvoorstel inzake stervenshulp aan gezonde ouderen bij 'voltooid leven', dat het Kamerlid Pia Dijkstra publiceerde in december 2016.

De rechtsgeleerde Huib Drion stelde in 1991 al voor dat een oudere, boven de 75 jaar, een pil zou moeten kunnen krijgen. Dit als deze weloverwogen tot de overtuiging is gekomen dat hij of zij klaar is met het leven. Het verschaffen van zo'n pil was - als hulp bij zelfdoding - echter strafbaar, en is dat nog. De Euthanasiewet maakt het sinds 2002 wel mogelijk dat ernstig zieken, die duurzaam en uitzichtloos lijden, stervenshulp krijgen van een arts. Dit onder strenge voorwaarden. Maar alleen zij.

De regering stelde, een kwarteeuw na Drion, de commissie-Schnabel in. De commissie vond, begin 2016, nieuwe wetgeving, die assistentie bij zelfdoding vanwege 'voltooid leven' mogelijk maakt, niet nodig. Het zou gaan om een gering aantal gevallen, en in die gevallen is meestal een beroep op de Euthanasiewet mogelijk, wegens een opeenstapeling van medische klachten. De regering bestreed deze opvatting krachtig met een brief aan de Tweede Kamer, oktober 2016. Daarop volgde het concept-voorstel-Dijkstra (D66).

Het is geen gemakkelijke materie. Curieus is de felheid waarmee vooral de tegenstanders opereren. De nieuw gemunte term "euthanasiasme" is een voorbeeld. Behalve onuitspreekbaar, suggereert het woord dat voorstanders van stervenshulp bij 'voltooid leven' daarover enthousiast zouden zijn. Maar zelfdoding is een hoogst persoonlijke, emotioneel beladen beslissing. Geestdriftig word je van zo'n onderwerp niet. Helaas gebeurt zelfdoding veelal op een akelige manier (voor de trein, vanaf een hoogte). Drion wilde dit voorkomen. Tegenstanders zijn dan weer bezorgd dat deze doodswens alleen ontstaat door eenzaamheid, sociale druk en verwaarlozing, of psychiatrische oorzaken heeft. Daartegen moet inderdaad door hulpverleners worden gewaakt.

Op 28 januari had in de Volkskrant filosoof Kees Kraaijeveld dit strijdperk al betreden. Hij stelt dat er wel degelijk ook een plicht is tot voortleven, al heb je zelf geen zin meer. Dit vanwege de waarde van je betrekkingen met het sociale netwerk waarbinnen je bestaat. Je kunt zo iets niet individualistisch beslissen, zelfbeschikking is niet de enige norm. Dat is waar, bij de overweging van iemand die 'klaar is met het leven' moet dit een rol spelen. Omgeving en hulpverleners zullen daarop zeker wijzen. Maar als de doodswens 'weloverwogen, duurzaam en vrijwillig' is, mogen we dan die wens negeren? Drion vond van niet.

Maar het laatste woord is, gezien de heftigheid van de discussie, nog zeker niet gesproken. Vooral ook niet van kerkelijke zijde. Noch paus, noch bisschoppen blijken bereid om anders aan de discussie deel te nemen dan met een 'njet'. Net als bij euthanasie mag compassie geen rol spelen. God beschikt over het leven, niet de mens. Net als bij het begin van het leven (verbod op middelen voor anti-conceptie) wil het Roomse christendom, evenmin als het zwaar gereformeerde deel, meepraten over de vraag of je van jezelf mag denken dat je leven voltooid is. Zelfbeschikking op dit terrein is taboe. God, de voorzienige, beschikt soeverein over zijn onmondige schepselen. Curieus: dit is in strijd met de menselijke waardigheid die Hij zelf geschapen heeft.

Komen jullie ook maatschappelijke problemen tegen onder de vluchtelingen?

"Naast formulieren invullen en afspraken helpen maken, trachten de vrijwilligers - met behulp van tolken - ook maatschappelijke ondersteuning te geven.

Om in Nederland thuis te geraken is niet alleen de taal belangrijk maar ook bepaalde regels en wetten die moeten worden nageleefd. Zo trachten we mensen duidelijk te maken dat roken in de metro een boete oplevert, net als het te vroeg buitenzetten van de vuilniszak. Wanneer een afspraak bij een specialist niet wordt nagekomen, volgt tóch de rekening. "Hoezo, ik ben toch niet geweest..?", is dan al gauw de reactie. En dat in Nederland iedereen gelijk is, is soms moeilijk te bevatten. Dat meisjes dezelfde opleiding kunnen doen als jongens is in veel landen niet vanzelfsprekend."

Wat wordt er van de vrijwilligers gevraagd?

"Voor de vrijwilligers is het goed om te beseffen dat vooral een luisterend oor belangrijk is. Een houding van Barmhartigheid is van belang. Wie zit er tegenover mij? Hoe was jouw reis naar Nederland, door welke landen? Trachten je in te leven in hun problematiek met betrekking tot het vluchteling-zijn.

De vrijwilligers van de VOZ komen met allerlei mensen in aanraking.

Vaak sterke mensen, hoogopgeleiden maar ook laagopgeleiden Meestal duurt het contact zo'n 2 jaar.

Het vinden van nieuwe vrijwilligers is soms wel een moeilijkheid.

Hart hebben voor vluchtelingen en een beetje levenservaring zijn belangrijk, maar alleen grijze koppen is ook weer niet bedoeling." •

CO
LU
MN.

EEN GEBEDJE

OF TOCH WAT MEER...

“WILT U EEN GEBEDJE DOEN ALS HET
ZOVER IS...?”

HOE ZOU U REAGEREN OP ZO’N VRAAG? DAT ZOU
IN EEN KRING VAN GEESTELIJK VERZORGERS, PAS-
TORAAL WERKENDEN, PREDIKANTEN, PASTORES,
PRIESTERS EN MISSCHIEN OOK ENKELE RITUEELBE-
GELEIDERS TOT EEN BOEIEND GESPREK KUNNEN
LEIDEN. HET ZAL VERMOEDELIJK OOK EEN BOEI-
ENDE VERSCHIEDENHEID LATEN ZIEN.

Wat vraagt iemand die dit vraagt? Of als iemand vraagt: “wilt u de mis doen of een woordje?” De vraag werd mij gesteld door een zus. Haar broer met wie ze zeer na was, had juist de ziekenzalving ontvangen. Ze waren in een rooms-katholieke parochie en sfeer opgevoed, maar ze hadden al jaren geen contact meer met de parochie. Ze zouden niet weten wie er de pastoor is. Haar broer was naar het hospice gegaan toen het thuis niet meer ging. Zij – evenals hij ongehuwd en alleenwonend – had veel voor hem gedaan. Ze trokken veel met elkaar op. Hij had te kennen gegeven dat hij wel “bediend” wilde worden. Hij wilde ook dat daarvoor een priester werd gezocht.

Ik trof een lange door zijn ziekte zeer uitgemergelde man aan die nog maar moeizaam kon spreken. Gelukkig was zijn zus er ook en zo leerde ik hem enigszins kennen. Een man die 40 jaar kraanmachinist was geweest in de Rotterdamse

functionaris regelt de logistiek, zorgt dat alles goed verloopt (dat zij steeds vaker ook ritueelbegeleider zijn, roept vragen op die ik hier nu laat rusten). De zus ontstak de paaskaars, en zij en een nicht vertelden van zijn leven. Ik las uit het boek Spreuken en vertelde van wat ik had gehoord in het gesprek, en wat mij daarin was opgevallen. Niet primair de biografische feitelijkheden, maar de onderliggende waarden en betekenissen hadden mijn aandacht. We namen afscheid van een mens die een goede naam naliet. De zus was zeer aangenaam verrast over het gesprek. Ze had dat niet verwacht. Verrast ook door de tijd die er voor was. Niet iets van alles vlug zakelijk regelen. Ze zei later dat dit van grote waarde was voor haar rouw. “Het is chaos en je bent aan het terugfilmen...”

Bidden gaat onder meer over aandacht. Minder over mooie woorden en meer over aandachtige ruimte scheppen. Had ik

“Ik ga me maar niet wagen aan de vraag wat een kritische katholiek is. Geen profielschets want dat leidt maar tot gemiddelden en er sterven geen gemiddelde mensen.

MAAR ER STERFT DEZE UNIEKE MENS”

haven en wiens hobby fotograferen was. “Overgangen komen vanzelf maar rituelen moet je organiseren,” las ik in het boek *Liturgische Spiritualiteit*. Dat besef was er kennelijk ook bij deze man. Ik gaf zijn zus mijn telefoonnummer en zei: “belt u me maar op en dan kom ik u bezoeken.” Drie weken later zat ik bij haar thuis. Er was ook een nicht gekomen. Alles leek al geregeld, zoals de tijd van het afscheid, de muziek, de plaats – de aula van de uitvaartonderneming – , de condoleance en daarna in kleine kring de begrafenis.

AANDACHTIGE RUIMTE

Wat was de vraag achter de vraag of ik een gebedje wilde doen? Ze wilde graag een zegening van de kist en van het graf, en een gebed of een tekst bij het graf. Maar er bleek meer. Mijn eerste vraag was niet “Wat wilt u dat ik voor u doe?”, maar “Wie was uw broer?” Ze nam me mee in haar en zijn familie- en gezinsgeschiedenis. Hij vertelde van zijn werk en ook het hare kwam aan bod. Hij vertelde van zijn bescheiden en tegelijk ook verbindende rol in deze familie. Ze liet me foto’s zien die hij had gemaakt. Hij had een spreuk in zijn kraan: als je daarboven zit krijg je hemelse gedachten. Maar hij moest ook veel naar beneden kijken. In het boek Spreuken las ik ‘dat een goede naam te verkiezen is boven grote rijkdom’ (Spreuken 22). We spaken af dat ik de afscheidsbijeenkomst in de aula zou leiden. Een uitvaart-

goed gehoord dat achter de vraag “Wilt u een gebedje doen als het zover is?”, eigenlijk de vraag zat “Wilt u nu eens ook naar mij luisteren?” De meeste aandacht gaat altijd naar de ernstig zieke en stervende, en naasten wordt steeds meer gevraagd wat ze kunnen doen (participerende samenleving, mantelzorg). Er is minder aandacht voor wat het met je doet, wat het betekent. Nu was het haar tijd.

ANGST VOOR AFHANKELIJKHEID

Sterven kritische katholieken anders? Die vraag had ik in de vorige bijdrage opgeworpen, en nu antwoord ik allereerst met dit verhaal. Was deze man een kritische katholiek? Zou hij zichzelf zo zien? In ieder geval was hij iemand voor wie de zondagse kerkgang, of contact met een pastor geen plaats meer had in zijn leven. Wel iemand die op het einde van zijn leven om een katholieke pastor vroeg. Hij is niet de enige. Ik ga me maar niet wagen aan de vraag wat een kritische katholiek is. Geen profielschets want dat leidt maar tot gemiddelden en er sterven geen gemiddelde mensen, maar er sterft deze unieke mens. Ik besloot uiteindelijk om dit verhaal met u te delen en daaraan een aantal vragen te koppelen. Thomas Quartier schrijft in zijn boeiende boek *Liturgische spiritualiteit* dat we de gedachte aan en het spreken over onze dood en sterven, ondanks het werk van de hospicebeweging, steeds meer verdringen. Het accent ligt

momenteel sterk op bewegen en alsmaar ouder worden, maar dan wel onder de voorwaarde dat we gezond zijn, bij de tijd zijn, en zelfstandig kunnen wonen en leven. Afhankelijkheid wordt zeer gevreesd en we willen wettelijke oplossingen voor zaken als voltooid leven, vergevorderde dementie en psychisch aanhoudend lijden. De openbare gesprekken daarover lijken zich steeds meer te verharderen. Daardoor komt er minder zicht op de vragen achter de vragen.

Het is niet moeilijk om ferme posities in te nemen en mooie pleidooien te houden voor waardig ouder worden en sterven, maar het zijn schijnposities. In de laatste maanden was ik intens betrokken bij de weg van drie mannen op weg naar de dood. Drie heel verschillende mannen. Alle drie met een katholieke achtergrond. Over een vertelde ik al, de ander hechtte zeer aan het kijken naar het geloofsgesprek op zondagmorgen, maar kwam niet in een kerk. De derde bezocht wekelijks de eucharistieviering maar kende de pastor niet ("Steeds weer een ander", zei hij). De tweede man, met wie ik vooral over zijn angsten sprak, vroeg om levensbeëindiging en ik mocht in dat uur bij hem en zijn naasten en de aanwezige huisartsen zijn voor een afscheidsritueel. De derde man ging de weg van de zelf-euthanasie. Hij had medicijnen uit het buitenland laten komen, en vroeg mij voor zijn afscheidssamenkomst in de aula van een crematorium. De eerste man wilde wel verlichting van pijn maar geen verkorting van het leven, de anderen vroegen de hulp van een dokter of kozen voor een sterven zonder dokter. Over deze laatste vraag hoop ik elders uitvoeriger te schrijven en na te denken.

INDIVIDUALISERING

Deze drie ervaringen laten me iets zien van het veranderde landschap rond sterven en afscheid. Steeds vaker wordt de vraag gesteld of wel altijd alles wat kan ook moet. Er zijn vragen omtrent overbehandeling. De suggestie van *Denk* in verkiezingstijd dat bij autochtone patiënten de stekker er eerder wordt uitgetrokken, is in volledige tegenstelling met mijn eigen ervaringen. Een ervaring die enkele artsen met me deelden. Het is wel duidelijk dat er steeds meer van onszelf, persoonlijk gevraagd wordt wat we wel en niet willen. Je zou het een individualisering van het sterven kunnen noemen. Daarbij is vaak onvoldoende aandacht voor de relationele en sociale dimensie van gezin, familie en vrienden. Het gaat niet alleen om wie gaat, maar ook om wie achterblijven. Indrukwekkend beschreven in het nieuwste boek van Erwin Mortier, *Omtrent liefde en dood. Een afscheid*. We moeten mijns inziens niet alléén nadenken over en stilstaan bij ons levenseinde maar ook samen met de mensen om ons heen. Geestelijk verzorgers en anderen zouden zich meer kunnen bekwamen in "familie-zorg",

zeker nu het steeds vaker gaat om opnieuw samengestelde families. Mijn vraag aan de lezer is: wat blijft u bij van de ervaringen en de gedachten die ik hier met u deel? En spreekt u daar ook met anderen over? Laten we zeggen dat een kritisch iemand een mens is die de kunst van het onderscheid kent en zijn eigen stem beter leert kennen. ●

MARINUS VAN DEN BERG (1947) WERKTE ONDER MEER IN HOSPICE CADENZA TE ROTTERDAM EN IS NU MET PENSOEN. HIJ WANDELT EN DOET WAT OP ZIJN PAD KOMT, ZOALS BEGELEIDING BIJ LEVENSEINDE, EN LEZINGEN EN CURSUSSEN GEVEN OVER AFSCHIED, ROUW EN ZORG

HIJ PUBLICEEERDE RECENT 'MEEGAAN TOT HET EINDE, OVER DE LAATSTE WEKEN EN DAGEN', TEN HAVE 2017

C O L U M N

ZEGEN

Het eerste mensenpaar in het paradijs werd volgens de Bijbel door de Heer gezegend en vanaf dat moment was het zegenen in. Jacob troggelde Isaak de vaderlijke zegen – die eigenlijk Esau toekwam – af, want zo'n zegen was kostbaar en gaf veel steun in je leven. Niet alleen mensen maar ook allerlei dingen werden en worden gezegend. Zo zegende Jezus het brood, en langzamerhand is dat zegenen een merkwaardig verschijnsel geworden. In een viering worden personen en voorwerpen, wierookvat, het water, de wijn, de communie-uitdeler en tenslotte alle gelovigen gezegend. Daarmee houdt het niet op. Baby's, huizen, bromfietsen, geiten ontkomen niet aan de zegening. Alleen priesters kunnen dat, daarbuiten is al dat zegenen ongeldig. Wijwater, rozenkransen, kerken komen in aanmerking. Alles wordt bekruid. Ontroerend is de eerste zegen van neomisten, vaak vastgelegd op de gevoelige plaat of gefilmd. Een paus in de 19^e eeuw liet als eerste zijn zegen filmen. Hij was verrast en stelde vast dat eenieder die naar die film zou kijken een geldige pauselijke zegen zou ontvangen. Wat zou het geweldig zijn om die zegenbeelden over te zetten op een dvd of op YouTube. Dan zou je nooit meer om zegen verlegen zitten.

TEKST

LAMBERT VAN GELDER

FOTO'S

L'OSSERVATORE ROMANO

LAMBERT VAN GELDER

TOEN PAUS FRANCISCUS VORIG JAAR OP HERVORMINGSDAG (31 OKTOBER) EVEN EEN REISJE MAAKTE NAAR HET ZWEEDSE LUND, IS DAARAAN IN DE PERS NAUWELIJKS AANDACHT BESTEED. DE ROOMS-KATHOLIEKE OPPERHERDER WAS UITGENODIGD OM, SAMEN MET BISCHOP DR. MUNIB A. YOUNAN, PRESIDENT VAN DE LUTHERSE WERELDFEDERATIE, EN MEVROUW ANTJE JACKELÉN-ZÖLLNER, AARTSBISCHOP VAN UPPSALA EN PRIMAS VAN ZWEDEN, HET LUTHERJAAR OECUMENISCH TE OPENEN. MEN HAD HET ZINVOL GEACHT OM DEZE DAG, PRECIJS 500 JAAR NADAT MAARTEN LUTHER IN WITTENBERG ZIJN KERKHERVORMINGSVOORSTELLEN OP DE KERKDEUR SPIJKERDE, MET EEN ZITTING EN EEN KERKDIENT OECUMENISCH TE VIEREN.

Het had mij benieuwd of de paus een cadeautje had meegenomen voor de jubilerende Wereldfederatie. Hij had bijvoorbeeld kunnen mededelen dat hij binnenkort de ban van Luther (de excommunicatie van 3 januari 1521) zou opheffen. Maar nee. Het Vaticaan komt nog niet verder dan de uitgave van een postzegel met het portret van Luther.

In een van de weinige berichten over die gebeurtenis in Lund las ik dat er momenteel 68,5 miljoen lutheranen zijn. Statistisch zijn die ondergebracht bij het christendom, een van de vijf meestal als grootste genoemde wereldgodsdiensten. Voor wie die nog eens gememoreerd wil zien: christendom (2,2 miljard aanhangers), islam (1,6 miljard), boeddhisme (0,9 miljard), hindoeïsme (0,5 miljard), jodendom (14 miljoen).

Het is opvallend dat al deze wereldreligies een aantal zelfstandige en sterk verschillende onderafdelingen kennen, vaak ontstaan na niet bijgelegde meningsverschillen. Het christendom heeft bijvoorbeeld in 1054 de splitsing in een westerse en oosterse afdeling meegemaakt. In Zuid-Frankrijk werden de katharen of albigenzen tot kettters verklaard (12e -13e eeuw), totdat die door de Inquisitie compleet vernietigd waren. Nog heden ten dage zijn in de 'katharenhoofdstad' Carcassonne in Musée d'Inquisition de toenmalige folterwerktuigen te zien. Daarna volgden de kerkhervormingsperikelen van Luther, Calvijn en anderen in de 16e eeuw, van de anglicanen kort daarna (1534), de oudkatholieke kerk (van de 'oud-bisschoppelijke cleresie', 1723). En wie kan inschatten hoe de christelijke kerk aan het einde van deze eeuw eruit zal zien?

We moeten vaststellen, dat niet alleen de protestantse tak van het christendom een grote reeks denominaties kent, maar dat ook de katholieke kerk daar niet vrij van is: er zijn oudkatholieken, rooms-katholieken, Grieks-katholieken, anglicaans-katholieken enz. De religietellers en dito statistici hebben de grote godsdiensten ingedeeld naar de centrale figuur die daarin geacht of vereerd wordt: het boeddhisme heeft Boeddha, de islam Mohammed, het christendom Christus. De grootste

EENHEID IN

Het Inquisitie-Museum in het Zuid-Franse Carcassonne houdt de rooms-katholieke ketterjacht op Katharen en Albigenzen tot op de dag van vandaag in herinnering. Foto Lambert van Gelder

deelreligie van het christendom is de rooms-katholieke kerk. Die beslaat ca. 18 procent van de wereldbevolking (hindoeïsme 15 procent, islam 21 procent). Een van de recente pausen heeft het aangedurfd om te beweren, dat de niet-katholieke religies natuurlijk wel een deel van de waarheid verkondigen, maar dat alleen de rooms-katholieke kerk de volle waarheid kent en leert. Wat betreft het verwerven van de eeuwige zaligheid is zij de enige religie ter wereld die daartoe de (genade)middelen in huis heeft. Hoe die resterende niet-katholieke 82 procent van de wereldbevolking dat dan moet klaarspelen, is niet bekend.

Het feit dat katholieken eeuwenlang in de missen c.q. eucharistievieringen in het 'Credo' gezegd hebben "Ik geloof in de ene, heilige, katholieke en apostolische kerk" moet de gedachte hebben doen ontstaan, dat er aan die "ene" kerk nog wel wat ontbrak. Er waren soorten katholieken en protestanten die zich allemaal als volgelingen van Christus beschouwden, maar toch eigen kerken hadden. Zouden die zich niet kunnen bekeren en

VEELVOUD

katholiek worden? En zo ontstond geleidelijk wat *oecumene* is gaan heten: *katholiek*, dat is voor alle wereldebewoners. In plaats van mensen tot ketter te verklaren, op brandstapels te zetten of in de ban te doen is men gaan dialogeren om te proberen die eenheid te realiseren. En in januari is er elk jaar een 'Gebedsweek voor de eenheid'.

In juni 2013 publiceerde de *Luthers/Rooms-Katholieke Commissie voor de Eenheid* het document 'Van conflict naar gemeenschap – gezamenlijk luthers-katholiek herdenken van de Reformatie in het jaar 2017'. In Zweden zei de paus daarover: "Van harte wensen wij, dat deze initiatieven mensen mogen bemoedigen om, met Gods hulp en onze medewerking met hem en onder ons, verdere stappen te zetten op de weg der eenheid." Maar mijn vraag blijft: Wat voor eenheid moet dat worden? Is die bereikt wanneer alle protestanten katholiek zijn geworden? Of omgekeerd? Vragen die in onze dagen, waarin de grote christelijke religie uiteenvalt in kleinere zelfstandige eenheden, niet te beantwoorden zijn.

Begin jaren '70 heb ik de Actie Kerkbalans mee opgericht. Omdat alle deelnemende kerkgenootschappen een vertegenwoordiger in de voorbereidingscommissie afvaardigden, heette deze geldwerfactie 'interkerkelijk', niet 'oecumenisch'. Elke christelijke denominatie behield haar eigen geloofsinterpretatie. Zo

In Lund wordt paus Franciscus welkom geheten door de Zweedse aartsbisschop Antje Jackelén (rechts), die hem uitgenodigd heeft om het Lutherjaar mede te openen.

kon in het begin door een protestants commissielid nog de vraag gesteld worden, of we als christenen wel konden overgaan tot advertenties voor Kerkbalans en een persconferentie, waarin de kerk zich presenteerde. Was dat niet een profanatie? De man liet zich overtuigen dat dit niet zo was en beloofde het voor zijn achterban aannemelijk te maken.

Neem intercommunie, gemengde huwelijken, vrouw in het ambt, celibataire priesters: moeten christenen daarover allemaal dezelfde ideeën gaan hebben? Dat ze gezamenlijke acties of projecten hebben is uitstekend; dat is evenwel niet oecumenisch, maar interkerkelijk. Waarbij we blij zijn dat de figuur van Christus volgers kan hebben met zoveel verschillende geloofsinterpretaties. Gun iedereen haar of zijn eigen Christus. Christenen moeten elkaar niet de geloofsmaat nemen. En Christus zelf kan er best tegen, wanneer we stoppen met die eenheidsoecumene. En die Gebedsweek. ●

HET DUITSE TIJDSCHRIFT 'PUBLIK-FORUM' PUBLICEEDE (10 MAART 2017) EEN KORT STATEMENT VAN DE BE-ROEMDE ZWITSERSE THEOLOOG HANS KÜNG NAAR AANLEIDING VAN 500 JAAR PROTESTANTISME. DAARIN ZEGT HIJ ONDER MEER:

"Wij, oecumenisch ingestelde christenen, verwachten eindelijk eens daden. Helaas zwijgt de gezamenlijke rooms-protestantse verklaring over de stilstand van de officiële kerken inzake beslissende vraagstukken. En ze gaat voorbij aan de oecumenische praktijken die in veel katholieke gemeenten en groepen allang beleefd worden. Daar zijn geen problemen meer met wederzijdse ambtserkenning en eucharistische gastvrijheid. Ver achter deze ontwikkelingen komen de kerkleiders aanhinken. Zij alleen zijn voor God en mensen verantwoordelijk, als ze geen ernst maken met de verwijdering van 'nog bestaande hindernissen'.

Voor het jaar 2017 zouden die verantwoordelijken de deels al sinds decennia voorhanden resultaten van de oecumenische dialoogcommissies consequent in daden moeten omzetten. Voor de katholieke kerk dringen zich dan op:

- de rehabilitatie van Maarten Luther;
- de opheffing van alle excommunicaties uit de tijd van de Reformatie;
- de erkenning van de protestantse en anglicaanse ambten;
- de wederzijdse eucharistische gastvrijheid.

Ontelbare christenen wensen dat deze eisen van protestantse zijde even vrijmoedig en duidelijk bij de katholieke kerk worden ingebracht, natuurlijk niet zonder de nodige zelfkritiek. Alleen 500 jaar Reformatie vieren, zonder de kerksplitsing werkelijk te beëindigen, betekent jezelf opzadelen met nieuwe schuld. De druk van de theologie en van de kerkelijke basis, van de geloofsgemeenschappen en van veel geëngageerde vrouwen en mannen kan ertoe bijdragen dat de vaak angstige en aarzelende kerkleidingen in Rome en elders deze historische gelegenheid niet mislopen. Anders zullen zich nog meer mensen van de kerk afwenden, nog meer gemeenschappen en groeperingen tot zelfhulp overgaan! In de geglobaliseerde en geseclariseerde wereld van vandaag is het christendom alleen dan geloofwaardig, als het zich laat zien als een gemeenschap met een echt verzoende verscheidenheid."

DENKEN OVER GOD

WE ZOUDEN ONS ZELF RELIGIEUS KUNNEN NOEMEN ALS WIJ, OP BASIS VAN GELOOF IN GOD, ZIN AAN ONS BESTAAN WILLEN GEVEN DOOR OPRECHT TE TRACHTEN EEN GOED MENS TE ZIJN. OVER DEZE VERONDERSTELLING WIL IK NADENKEN.

Elke religie geeft vanuit een grondbegrip vorm aan deze manier van leven. Dat grondbegrip tracht in grote lijnen aan te geven waarover het in de betreffende religie gaat en over het waarom. Meestal wordt dit grondbegrip van waaruit alle vragen die binnen een religieuze beleving worden gesteld kunnen worden beantwoord, aangeduid met het woord "God". Systematisch nadenken over religieus leven wordt daarom theologie genoemd, leer over God.

Dit woord "God" kan tot verwarring leiden. Het bestaan van God, of van goden, is niet te bewijzen. En er is geen eenstemmigheid over wat "God" inhoudelijk betekent. Daarover bestaan in onderscheiden religies verschillende opvattingen. Zo zijn er de vele "lokale" goden met beperkte uitstraling uit de oudheid en de goden van het hindoeïsme, "concurrerend" in betekenis en macht. Maar ook over "De Ene God", erfenis van de joodse traditie, wordt in jodendom, islam en christendom verschillend gedacht. In het christendom wordt gesproken van de ene God, maar wel in drie personen. Traditioneel werd God in de christelijke traditie gezien als een wezen van buitenkosmische orde terwijl er nu stemmen opgaan dit onderscheid tussen bovennatuur en natuur niet langer aan te nemen (Lenaers).

VERANTWOORD GRONDBEGRIJF Hieruit meen ik te mogen concluderen dat het altijd mensen zijn die betekenis, inhoud, geven aan het woord "God". Dat is ook te begrijpen, wij denken ons "God" vanuit onze wijze van zijn, van onze aard als mens. De duidelijkheid zou ermee gediend zijn om, als we nadenken over God als grondbegrip van een religie, dat we in plaats van "God" zouden spreken van "Godsidee". Dat zou ons meer bewust doen zijn dat het begrip "God"

een verwoording door mensen is. Een begrip dat niet voor iedereen dezelfde betekenis heeft. En dat we daar dus ook kritisch naar mogen kijken, zeker wanneer we menen aan dat begrip eigenschappen en voorschriften te kunnen verbinden die een dwingende aanvaarding veronderstellen. Ook voor de theologie is het van fundamenteel belang dat daarin van een verantwoord grondbegrip wordt uitgegaan.

Wat zou het grondbegrip van de theologie moeten zijn, de Godsidee, zowel fundament voor de theologie als inspirerend begrip voor de gelovige?

Dat grondbegrip zou herkenbaar moeten zijn. Het zou moeten passen bij het denken en aanvoelen van de mens als mens, bij zijn wijze van zijn. Wij kunnen ons van "God" alleen een idee vormen met behulp van onze eigen woorden en onze eigen logica, onze eigen manier van denken. Dat grondbegrip zou dus rekening moeten houden met ons lichamelijk zijn, met ons tijdelijk zijn, met ons zelfbewustzijn, met onze rede, onze vrijheid (ondanks onze biologische gebondenheid zijn wij praktisch vrij, we kunnen kiezen tussen goed en kwaad, zelfs tegen ons eigen belang in), met ons zijn in de wereld, ons zijn met mensen (Paus Franciscus: de mens is een relatie-wezen!). Deze eigenschappen zijn geen toevallige eigenschappen, zoals bijvoorbeeld lichaamslengte of de kleur van onze ogen, het zijn constitutieve kenmerken (constitutie-grondwet), ze bepalen de mens als mens. Dat grondbegrip zou het fundament moeten zijn voor het antwoord op elke vraag die binnen de theologie wordt gesteld; en zou een gelovige moeten kunnen helpen antwoord te geven op zijn vraag hoe zin aan zijn bestaan te geven.

DE ZIN VAN ONS BESTAAN De zin van ons bestaan moet, als consequentie van het eerder gestelde, inhoudelijk samenhangen met onze aard, onze constitutieve wijze van zijn, zoals hierboven beschreven: biologisch, zelfbewustzijn, rede, vrij, relatiewezen in de wereld. Zoals we dat in ons zelf kunnen herkennen. En wij geven zin aan ons bestaan door te willen (vrijheid!) zijn wat we volgens onze aard kunnen zijn: door open te staan voor waarheid, door er naar te streven het ware en het goede te doen en door een dankbare beleving van het schone (als woord voor alles wat aan ons geluk kan bijdragen). Dit alles in een wereld die is wat zij is, met alle daarin gegeven "kosmisch" kwaad. En binnen een samenleving die is wat zij is. Met de uitdaging om in die wereld het kwaad naar vermogen te bestrijden en in het algemeen in die gegeven wereld te doen wat naar beste weten goed is om te doen voor jezelf en je medemensen en voor de natuur.

LEON GOERTZ

PISTE

Het ging weer van een leien dakje op de skipistes van de Ardennen en in de Alpen. Datzelfde geldt voor de pistes van Schiphol. Elke minuut landt of start daar een vliegtuig. Daarnaast heb je ook nog eens de eindeloze polonaise op de gebaande wegen waarop de voertuigen zich voortbewegen.

Het lijkt allemaal zo vanzelfsprekend. Maar dat is het niet. Ooit was er geen piste of weg van welke aard dan ook. Ze zijn in de loop der jaren met veel vernuft aangelegd. Rotsblokken en andere obstakels werden uit de weg geruimd en een duidelijke afbakening geeft aan waarbinnen men veilig naar beneden kan. Een skiër die de waarschuwing 'niet buiten de piste' in de wind slaat, moet het vaak zuur bekopen. Zo ook het vliegtuig dat naast de baan op zijn neus gaat en in het gras bijt. En een auto die door de vangrail schiet en in de greppel raakt is ook geen fraai gezicht.

Zoals voor onze voortbeweging van oudsher pistes en wegen zijn aangelegd, zo geldt dat ook voor ons gedrag om met elkaar goed uit de voeten te kunnen. Ook hier is niets uit de hemel neergedaald. Elk denken en doen is ooit uitgedacht en uitgeprobeerd. Door opvoeding, overlevering en wetgeving zijn heel wat pistes aangelegd. Dat zijn gedragsregels waar we ons aan houden en waarbij we ons veilig voelen. Zo loopt veel in het gezin en in de samenleving als van een leien dakje.

Door de culturele en religieuze vermenging in de samenleving willen sommigen er met de botte bijl op inhakken om de bij ons gangbare pistes te slopen. Anderen volgen een virtueel navigatiesysteem waarmee ze met een alternatieve waarheid - Trump en consorten - op een ontaarde manier de wereld willen bereizen. Dit lijkt op spookrijdersgedrag dat om ongelukken vraagt.

Waar begon de aanleg van een humane piste? Ooit modelleerde iemand op de berg Sinai een paar struikelstenen tot begaanbare tegels. **De tien richtingwijzers** van Mozes als oerplaveisels om in de woestijn van het leven een weg te banen om met elkaar goed op te schieten. Hierop aansluitende wegbereiders hebben een veelzijdig netwerk van pistes aangelegd die uitgedrukt zijn in rituelen en gedragingen om samen goed vooruit te komen. En als er dan toch iemand **van het padje** raakt, dan kan men met een opwekkende **smile** de gestruikelde weer op de been helpen. Een echte paasactie!

Ons Godsidee, grondbegrip voor de theologie en fundament voor onze religieuze beleving, zou kunnen zijn (zonder de pretentie te hebben hier de Godsidee uitputtend te omschrijven):

het volmaakte beeld van waarheid, waarachtigheid, goedheid en schoonheid.

Ultiem criterium voor goedmens-zijn. Vanuit deze Godsidee kunnen we religiositeit denken in samenhang met alle constitutieve eigenschappen van de mens

Wij kunnen dat beeld, dat grondbegrip, leren herkennen door onze opvoeding, leren herkennen in het leven van andere mensen, zelfs al zijn die niet in alle opzichten volmaakt. Wij zijn als mens in staat waarheid, waarachtigheid, goedheid en schoonheid te herkennen en via onze rede en ons gevoel deze waarden getranscendeerd te zien in het besef van onze Godsidee.

Christenen herkennen deze deugden in het bijzonder in leven en leer van Jezus van Nazaret. En in de door hem geïnspireerde traditie (ook al bleek deze laatste gevoelig voor menselijk tekort). Wij zouden ons op basis van onze overgave aan deze op Jezus geïnspireerde Godsidee religieus kunnen noemen. Maar we zouden ons toch ook min of meer verwant moeten voelen met de velen die niet in God geloven maar overigens wel een vergelijkbare levenshouding tonen. ●

COLU
MN.

HUUB SCHUMACHER

LEVERTRAAN

Al zal het voor mij – zo om en nabij – 65 jaar geleden zijn, ik kan tot op vandaag nog de neiging tot kokhalzen invoelen die toentertijd bij me opkwam bij die dagelijks onontwikkbaar op me afkomende verschrikkelijke etenslepel boordevol levertraan. “Mond open jij”, zo gebod moeder terwijl ze het vieze goedje tussen m’n lippen door naar binnen wurmde. “En nou doorslikken.. en als de wiedeweerga naar bed!”

Nawalgend en mentaal platgeslagen door het smerige goedje, belandde je verloren onder de dekens. Maar, wonder boven wonder, slaagde daarna de eveneens steevast op je afkomende cementachtige voegersduim van je vader erin om met het kruisje op je voorhoofd jou je oervertrouwen terug te geven en onmiddellijk in slaap te laten kukelen.

Wat ik zeggen wil: prachtig eigenlijk hoe vroeg al in je leventje, je ouders ‘s mensen basisemoties van walging én van veilige vertrouwdheid – gruwelijk én halleluia – wisten te activeren! Ze zijn nooit meer van het toneel verdwenen... Niet m’n ouders, maar die basisgevoelens. Dagelijks trekken ze vrolijk met je op en wisselen elkaar op de meest onverwachte momenten af. Soms gaat die afwisseling supersnel. Ja, en het is zelfs mogelijk dat je jezelf erin vergist. Ja, dat kan ook: een plotseling gevoel van tenhemelopneming blijkt dessillusie, met alle levertraangevolgen vandien.

Zo viel er dit jaar aan het begin van de metereologische lente (ook zo’n bedrieglijk verschijnsel omdat het dan vaak nog bibberen van de kou is) een gloednieuw, **geseald** bisdomblad op de deurmat; het lag met de voorkant naar boven. Op het moment dat ik het daar beneden op de mat zag liggen, leek het (ik zeg léék het) heel even of dit keer het halleluia-basisgevoel aan de beurt was om de show te stelen. Van een afstand was het inderdaad een pracht van een foto! Doorheen het glinsterende cellofaan zag ik hoe een Nederlandse goudgebrilde jonge bisschop, in maagdelijk geelomrand crèmekleurig kazuifel, en gemijterd met een glamourexemplaar uit de sprookjeswereld van 1000-en-1-nacht, licht voorovergebogen... zijn handen vakkundig doch zonder aan voornaamheid in te boeten, waardig liturgisch uitgestrekt liet rusten op de inktzwarte, brede, volle haardos van een wijdeling. Ja, u leest het goed, van een wijdeling met een eeeee erachter. Van een vrouw dus! Moeder, wat een doorbraak in het priesterambt...! Een hemels ‘Halleluia!!!’ beving me, pure blijdschap zoals bij de oude Simeon, toen hij in de tempel toch nog mocht aanschouwen waar hij nauwelijks nog van durfde dromen!

Ik bukte vliegensvlug om het ding op te rapen, keek nog eens goed... en tóen sloeg het noodlot toe; medogenloos: **o my dear**, géén vrouw; het bleek een rijkelijk behaarde Vietnamees..! Een pollepel levertraan golfde naar binnen... Daar heb je nou zo’n vergissing met basisemoties...

Versta me goed; wat zou ik tegen zo’n kerel hebben? Al weet ik niks van de man, ook niet wat hem bewoog, ik vind het wél een gedurfde stap. En bovendien, we zijn een wereldwijde multinational, niet dan? Nee, mij gaat het om wat ánders. Ik zie op zo’n prent de officiële-Nederlandse-kerk-van-nu ten voeten uit! Ik kreeg levertraangevoelens vanwege onze kerkleiding die met het grootste gemak als vanzelfsprekend Vietnamese, Chinese, Afrikaanse enz. priester- of bijna-priestermannen invliegt omdat ze er zelf te weinig heeft, zonder zich óók af te vragen waar dat tekort door komt...! Ik krijg maar niet uit mijn gedachten dat het haar goed uitkomt op deze manier, met voorbijgaan aan alle ontwikkelingen van de afgelopen 50 jaar, gewoon lekker vóór-conciliair door te gaan met de in feite gemakkelijke, maar volkomen verouderde roomsche sacramentsopvatting van: ‘áls het poppetje – van hier of van elders – de heilige wijdingshandelingen maar ondergaan heeft, is alles oké’.

Kijk, het zou heel anders liggen als ik intussen onze bisschoppen rollebollend op het wereldtoneel zou bezig zien met groepen collega-belhamels van elders om het piesterambt eindelijk eens bij de tijd te brengen! Maar die van ons hoor of zie ik nergens, noch hier, noch op het wereldtoneel. Ik zie er alleen één op zo’n voorkant van een bisdomblad... en dan proef ik levertraan, lepels vol levertraan.

CO
LU
MN.